

ΤΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΟΥ
ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗ

REUTERS / NIGEL RODDIN

ΓΝΩΜΗ Η αμφιλεγόμενη

Η Μάργκαρετ Θάτσερ υπήρξε η μακροβιότερη πρωθυπουργός της Βρετανίας στον 20ό αιώνα. Ταυτόχρονα υπήρξε και η μόνη βρετανίδα πρωθυπουργός, απόφοιτος του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, την οποία το εν λόγω πανεπιστήμιο αρνήθηκε να τιμήσει κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργίας της το 1985.

Η πάροδος των ετών δεν λείανε τις αντιθέσεις. Κάτι το οποίο προκάλεσε αίσθηση ήταν το μείγμα των αντιδράσεων των συμπολιτών της στο άκουσμα του θανάτου της: δάκρυα στο Λονδίνο, πανηγυρισμοί στο Λίβερπουλ. Το πόσο παράδοξο φαντάζει το να πανηγυρίζεις τον θάνατο μιας πολιτικής φιγούρας 23 χρόνια μετά την απομάκρυνσή της από την πρωθυπουργία ο υ ρ γ ι α αποτυπώνει πλήρως την ένταση με την οποία άσκησε τα καθήκοντά της και τα άμεσα αποτελέσματα τα οποία κληροδότησε.

Η πολιτική της Θάτσερ βασίστηκε στην απελευθέρωση και στην απορρύθμιση των αγορών, στην πρόταξη του ατομικού έναντι του κοινωνικού και στην απορρύθμιση των αγορών, στην πρόταξη του ατομικού έναντι του κοινωνικού και στην απορρύθμιση των αγορών, στην πρόταξη του ατομικού έναντι του κοινωνικού και στην απορρύθμιση των αγορών. Ο πόλεμος στα Φόκλαντ και η σκληρή στάση της απέναντι στον υπαρκτό σοσιαλισμό εμπέδωσαν τις ικανότητες της ως ηγέτιδας στα μάτια των Βρετανών. Το ίδιο και η στάση της απέναντι στα συνδικάτα, ιδιαίτερα στην απεργία των ανθρα-

κωρύχων το 1984-85, τους οποίους είχε φτάσει στο σημείο να αποκαλέσει «εσωτερικό εχθρό». Η πολιτική της αυτή - με επίκεντρο τις ιδιωτικοποιήσεις - συνέβαλε σε σημαντική μείωση του πληθωρισμού αλλά και σε εξίσου θεαματική αύξηση της ανεργίας, τουλάχιστον έως το 1987, η οποία σε συγκεκριμένες περιοχές ξεπέρασε το 70%. Η Αγγλία απέκτησε σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης ξανά στα μέσα της δεκαετίας του '90. Το αν αυτό οφείλεται στις πολιτικές που είχε ακολουθήσει ωστόσο, η Θάτσερ, αποτελεί σημείο τριβής ανάμεσα σε οπαδούς και αντιπάλους της.

Φυσικά, η κληρονομιά της περιέχει και αρκετούς μύθους, όπως το ότι μείωσε αισθητά τη φορολογία. Οι φόροι και οι δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ στη Βρετανία αυξήθηκαν σταθερά κατά τα πρώτα επτά χρόνια της διακυβέρνησής της, για να μειωθούν αργότερα αλλά σε σημεία αρκετά υψηλότερα από αυτά που είχε παραλάβει το 1979. Στην πραγματικότητα, οι δημόσιες δαπάνες ποτέ δεν έπεσαν κάτω από το 39% του βρετανικού ΑΕΠ επί Θάτσερ.

Ωστόσο το εκκρεμές της παγκόσμιας οικονομίας είχε ήδη αρχίσει την κίνησή του προς την αντίθετη φορά από αυτήν που είχε λάβει με τον Κέϊνς, τον Ρούζβελτ και τον Άτλι, αρκετά πριν από την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τη Θάτσερ. Ο στασιμοληθωρισμός της δεκαετίας του '70 είχε ήδη φέρει τις ιδέες του Φρίντμαν και της Σχολής του Σικάγο στο προσκήνιο.

Στον αντίποδα του «είμαστε όλοι κεντσιανοί» του Νίξον το 1971 βρέθηκαν η φράση «η εποχή του μεγάλου κράτους έχει παρέλθει» του Κλίντον το 1996 και η

συμβολική αφαίρεση του άρθρου 4 από το καταστατικό του Εργατικού Κόμματος το 1995 από τον Μπλερ, το οποίο έκανε λόγο για εθνικοποίηση των μέσων παραγωγής. Το «κέντρο» της πολιτικής ζωής είχε πια μετατοπιστεί, όχι μόνο για τη Βρετανία.

ΠΟΛΛΟΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ότι το 2008 ξεκίνησε μια κίνηση του εκκρεμούς προς την αντίθετη αυτή τη φορά κατεύθυνση: της εκ νέου εμπέδωσης του ρόλου του κράτους, εκείνη της επαναφοράς της ρυθμιστικής πολιτικής στο επίκεντρο. Και ενώ οι πολιτικές της αμερικανικής κυβέρνησης κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση, το πνεύμα του μείγματος μονεταρισμού και εθνικισμού επιβιώνει στη δημοσιονομική και νομοματική πολιτική της σημερινής Ευρώπης, με ανάμεικτα, ξανά, αποτελέσματα. Το αν η πολιτική της Θάτσερ και του Ρίγκαν ήταν μια εκδήλωση της νεοφιλελεύθερης αντίληψης που θα αποτελέσει παρένθεση τα προσεχή χρόνια ή το αν αποτελούσε την αρχή του τέλους της Ιστορίας, όπως έγραψε ο Φουκουγιάμα, μένει να απαντηθεί.

Γεγονός είναι ότι το βάρος της απόδειξης βρίσκεται σε όσους συντάσσονται με την πρώτη άποψη. Αυτό ήταν το μέτρο της επιτυχίας προσωπικότητας όπως η Θάτσερ. Αυτό και το διακύβευμα για όσους θεωρούν τον πυρήνα της πολιτικής της δομικά λανθασμένο, όσο και αν αναγνωρίζουν την αποφασιστικότητα, το βάρος της προσωπικότητας της και την ιδεολογική της καθαρότητα.

Ο Κυριάκος Πιερρακάκης είναι πολιτικός επιστήμονας και μέλος του ΠΣ του ΠΑΣΟΚ

κό συμβούλιο του επόμενου μήνα, καθώς στη γαλλική πρωτεύουσα και μάλιστα στο κέντρο, μεταξύ του Μεγάρου των Ηλυσίων και του Σπικούνα, υπάρχει ήδη η λεωφόρος Ουίνστον Τσόρτσιλ.

Δεν λείπουν και οι διαφωνίες, καθώς οι αριστερότεροι αντιπροτείνουν να δοθεί σε δρόμο ή πλατεία το όνομα του Μπόμπι Σαντς, του φυλακισμένου στελέχους του IRA που πέθανε το 1981 στη διάρκεια απεργίας πείνας. Απ' ό,τι φαίνεται η Μάργκαρετ Θάτσερ θα συνεχίσει να διχάζει και μετά την κηδεία της.

ΓΝΩΜΗ Η ανυποχώρητη

Οταν το 1974 η εφημερίδα «Liverpool Daily Post» ρώτησε την υπουργό Παιδείας της Βρετανίας, Μάργκαρετ Θάτσερ, αν θεωρούσε πιθανό να αναδειχθεί σύντομα μία γυναίκα πρωθυπουργός, εκείνη απάντησε: «Νομίζω όχι, τουλάχιστον στη διάρκεια της δικής μου ζωής». Έναν χρόνο αργότερα η Θάτσερ εκλεγόταν η πρώτη γυναίκα ηγέτης του Συντηρητικού Κόμματος και σε πέντε χρόνια ήταν η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός. Παρέμεινε στην εξουσία για εντεκάμις χρόνια.

Οι οπαδοί της τη θαυμάζουν για τους ίδιους ακριβώς λόγους για τους οποίους οι εχθροί της τη μισούν:

α. Συνέβαλε όσο ελάχιστοι στην τελική συντριβή του κομμουνισμού. Πιστή σύμμαχος των ΗΠΑ και του Ρίγκαν, κράτησε τόσο σκληρή στάση απέναντι στο αρτηριοσκληρωτικό αλλά ενοχθημένο καθεστώς του Κρεμλίνου, που ανάγκασε την ηρωική αλλά ενοχθημένη Δοκίνο να στραφεί στην ονομασία Σιδηρά Κυρία. Η ίδια ενθουσιάστηκε όταν το έμαθε.

β. Η Θάτσερ όμως είναι επίσης αυτή που ταυτόχρονα με τον Ρίγκαν εφάρμοσε αυτό το μείγμα πολιτικής που θα κυριαρχήσει σύντομα σε όλο τον κόσμο: λιγότερο κράτος, περισσότερο ελεύθερη αγορά.

Δεν είναι τυχαίο πως όσοι τη μισούν για τα παραπάνω είναι συνήθως θαυμαστές του μακροβιότερου δικτάτορα του 20ού αιώνα, του Φιντέλ Κάστρο, ενώ σχεδόν πάντα λατρεύουν το μεγάλο κράτος. Η Θάτσερ ανέλαβε

την εξουσία στη χειρότερη στιγμή μεταπολεμικά για τη Βρετανία. Είχε προηγηθεί ο σκληρός «χειμώνας της δυσανεξίας», που οφειλόταν στην αποτυχία των Εργατικών να αντιμετωπίσουν τον στασιμοληθωρισμό και την πετρελαϊκή κρίση. Ο πληθωρισμός είχε φτάσει στο 25%, τα συνδικάτα ουσιαστικά συγκυβερνούσαν καταπνίγοντας κάθε προοπτική για ανάπτυξη, ενώ είχε αρχίσει να συζητείται σοβαρά το, εξευτελιστικό για τη Βρετανία, ενδεχόμενο προσφυγής στο ΔΝΤ.

ΔΕΝ ΔΙΣΤΑΣΕ: συνέτριψε τα συνδικάτα, ξεκίνησε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, μείωσε τις κρατικές δαπάνες, μείωσε τους φόρους, άνοιξε κλειστά επαγγέλματα, έδωσε κίνητρα σε εργάτες και απλούς πολίτες να αγοράσουν μετοχές αποκρατικοποιημένων επιχειρήσεων. Το σημαντικότερο όμως χαρακτηριστικό της πολιτικής της ήταν η αποφασιστική σύγκρουσή της με το status quo και η επιμονή της να περάσει την πολιτική της, ακόμα και όταν αυτή την έφερνε σε αντίθεση με μέλη του δικού της κόμματος, καθιστώντας την σταθερά αντιδημοφιλή. Όμως στις εκλογές κέρδιζε πάντα. Τα μέτρα της όχι μόνο πέτυχαν να διασώσουν τη Βρετανία από την πτώχευση, αλλά την οδήγησαν σε μια περίοδο ανάπτυξης και ευημερίας που κράτησε έως και την κρίση του 2008. Παρά την κριτική που της ασκήθηκε (δικαίαια και άδικα), οι διάδοχοί της και από τα δύο κόμματα ακολούθησαν την πολιτική της και διατήρησαν το μεγαλύτερο μέρος των επιτευγμάτων της.

Η ίδια τόνιζε ότι δεν είναι «πολιτικός της συναισθήσει αλλά πολιτικός της πεποίθησης». Διότι η Θάτσερ είχε κάτι πολύ σπάνιο για πολιτικό - είχε σαφή πολιτική

ιδεολογία. Ακούγοντας κάποτε, πριν γίνει πρωθυπουργός, έναν συντηρητικό πολιτικό να υπερασπίζεται σε κομματική ομιλία τον «μεσαίο δρόμο», αγαπητόμην τον δίκαιο βγάζοντας από την τσάντα της το Σύνταγμα της Ελευθερίας του φιλελεύθερου διανοούμενου Φ. Α. Χάγιεκ. Το έδειξε στο κοινό και μετά το πέταξε στο τραπέζι. «Εδώ θα βρείτε αυτό που πιστεύω». Όμως, αν και έλαβε συχνά προσεδευτικές θέσεις σε κοινωνικά θέματα, παρέμεινε συντηρητική πολιτικός με μεγάλες δόσεις εθνικισμού. Ο εθνικισμός της συνδέεται με τις χειρότερες πολιτικές της επιλογές, όπως η ανοχή στο Απαρτχάιντ και η αδιαφορία της για την απεργία πείνας του Μπόμπι Σαντς. Τα μελανά σημεία στην πολιτική της αναδεικνύονται τα όρια του φιλελεύθερου συντηρητισμού. Οι πλέον αποτυχημένες πολιτικές της, οι χειρότερες στιγμές της, ήταν αυτές που δεν ήταν φιλελεύθερες. Ενα μεγάλο μέρος της επιτυχίας της, πάντως, οφείλεται στην προσωπικότητά της. Ακόμα και όσοι της ασούσαν κριτική δεν αρνούνται τις εντυπωσιακές ηγέτιδες της ικανότητες και ιδιαίτερα την αυτοπεποίθησή της και την επιμονή να υπερασπιστεί ό, τι θεωρούσε ουσιαστικό. Όταν στην αρχή της θητείας της η οικονομική πολιτική της αργούσε να αποδώσει και η ανεργία αυξήθηκε ραγδαία, δέχτηκε σκληρή κριτική. Η κριτική κορυφώθηκε στο συνέδριο του Συντηρητικού Κόμματος τον Οκτώβριο του 1980 όταν της ζήτησαν να οπισθοχωρήσει. Η απάντησή της: «Εσείς αν θέλετε υποχωρήστε. Αυτή η Κυρία δεν πρόκειται να υποχωρήσει».

Ο Αριστείδης Χατζής είναι αναπληρωτής καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Φέρνει γούρι στη Λότους

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ της Μάργκαρετ Θάτσερ, λένε οι μπουκμίκερ, δείχνει ότι στο κινεζικό Γκραν Πρι της Κυριακής θα νικήσει η Λότους. Όπως δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία, τους τέσσερις τελευταίους θανάτους πρώην πρωθυπουργών της Βρετανίας ακολούθησαν αμέσως νίκες της βρετανικής αυτοκινητοβιομηχανίας στη Φόρμουλα 1. Μετά τον θάνατο του Εντουαρντ Χιθ στις 17 Ιουλίου 2005, ο Αλόνσο κέρδισε με Ρενό, δηλαδή την ομάδα που τώρα είναι η Λότους, το ίδιο είχε συμβεί μετά τον θάνατο του Κάλχαν τον Μάρτιο του 2005, το ίδιο συνέβη και άλλες δύο φορές προτούτερα. Η νίκη του Ράικονεν παίζεται 7 προς 1.

Τα μέτρα της όχι μόνο πέτυχαν να διασώσουν τη Βρετανία από την πτώχευση, αλλά την οδήγησαν σε μια περίοδο ανάπτυξης και ευημερίας που κράτησε έως και την κρίση του 2008